

Tutkimuksen elinkaariajattelu ja aineiston käytön avoimuuden rajat

Sami Borg, johtaja (vv.)

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto FSD

Tutkimus, aineistot ja avoimuuden rajat –seminaari

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan, Tutkimuseettisen
neuvottelukunnan ja STAKESin tutkimuseettisen toimikunnan
seminaari 21.4.2008, Helsinki, Tieteiden talo.

Tutkimuksen elinkaari ja tutkimusdatan avoimuus

Sami Borg & Arja Kuula (2007):
Julkisrahoitteisen tutkimusdatan avoin
saatavuus ja elinkaari. Valmisteluraportti
OECD:n datasuosituksen toimeenpano-
mahdollisuuksista Suomessa.

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 6, 2007.

OECD-suosituksen pääideat I

- Keskeisten julkisrahoitteisten tutkimusdatojen tulee olla avoimessa käytössä.
- Suosituksen painopiste tutkimusdatan kerääjän ensikäytön tai muun aktiivikäytön jälkeisessä jatkokäytössä.
- Suurissa aineistoinfrastruktuureissa kyse voi olla ensikäyttöön verrattavasta käyttömahdollisuudesta.
- Turvataan mahdollisimman suurelle käyttäjäkunnalle esteetön ja tasavertainen tutkimusdatan käyttömahdollisuus mahdollisimman pienin kokonaiskustannuksin.

OECD-suosituksen pääideat II

- Tutkimusdatojen Open Access eli Open Data ei välttämättä tarkoita täysin avointa ja maksutonta tutkimusdatan (jatko)käyttöä.
- Avoimen saatavuuden lisäksi suosituksessa kiinnitetään paljon huomiota tutkimusdatan informoidun jatkokäytön turvaamiseen (asianmukaiseen ja riittävään tietoon perustuvaan käyttöön).

OECD-suosituksen pääideat III

- Tutkimusdatan avoimen saatavuuden lisääminen edellyttää usein tutkimusaineistojen dokumentointia ja muokkausta, joilla aineisto saatetaan käyttökuntoon jatkokäyttöä varten.
- Jatkokäyttö voi sisältää käyttörajoituksia ja avoimenakin edellyttää erilaisia käyttölupia, käyttöehtositoumuksia ja käyttäjätunnistusta.
- Aineistojen saatavuutta voidaan edistää tehokkaasti tietoverkkojen avulla.

Tutkimusdatan avoimuus: miksi?

- Tukee laajasti tiedeyhteisön päämääriä (tieteen avoimuus yleensä, tulosten kontrolloitavuus, tutkimusasetelmien monipuolistuminen, perustutkinto-opetus, tutkijakoulutus jne.)
- Tutkimusinvestointien tehokkuus ja vaikuttavuus
- Kilpailukykyisen tiedeympäristön peruspilari (tutkimus ja opetus)
- Tiedon avoin saatavuus yleensä
- Tutkimuksen julkaisemiskäytäntöjen muutos on osaltaan lisännyt tutkimusdatan avoimuusvaatimuksia (Open Access)
- Tutkimuksen julkaisijoiden ja rahoittajien toimintapolitiikkojen muutos → avoin tutkimusdata

Tutkimusaineisto eli tutkimusdata OECD-suosituksessa tarkoittaa

- Ensisijaisesti julkisrahoitteisia, *sähköiseen* muotoon tallennettuja, tutkimustulosten pohjaksi ja validoimiseksi koottuja tutkimusaineistoja.
- Sähköinen tutkimusdata voi koostua numero-, teksti-, kuva- tai äänitallenteista.
- Tutkimusdata on usein tutkimuksen ns. pohja- tai perusaineisto.

OECD-suositus

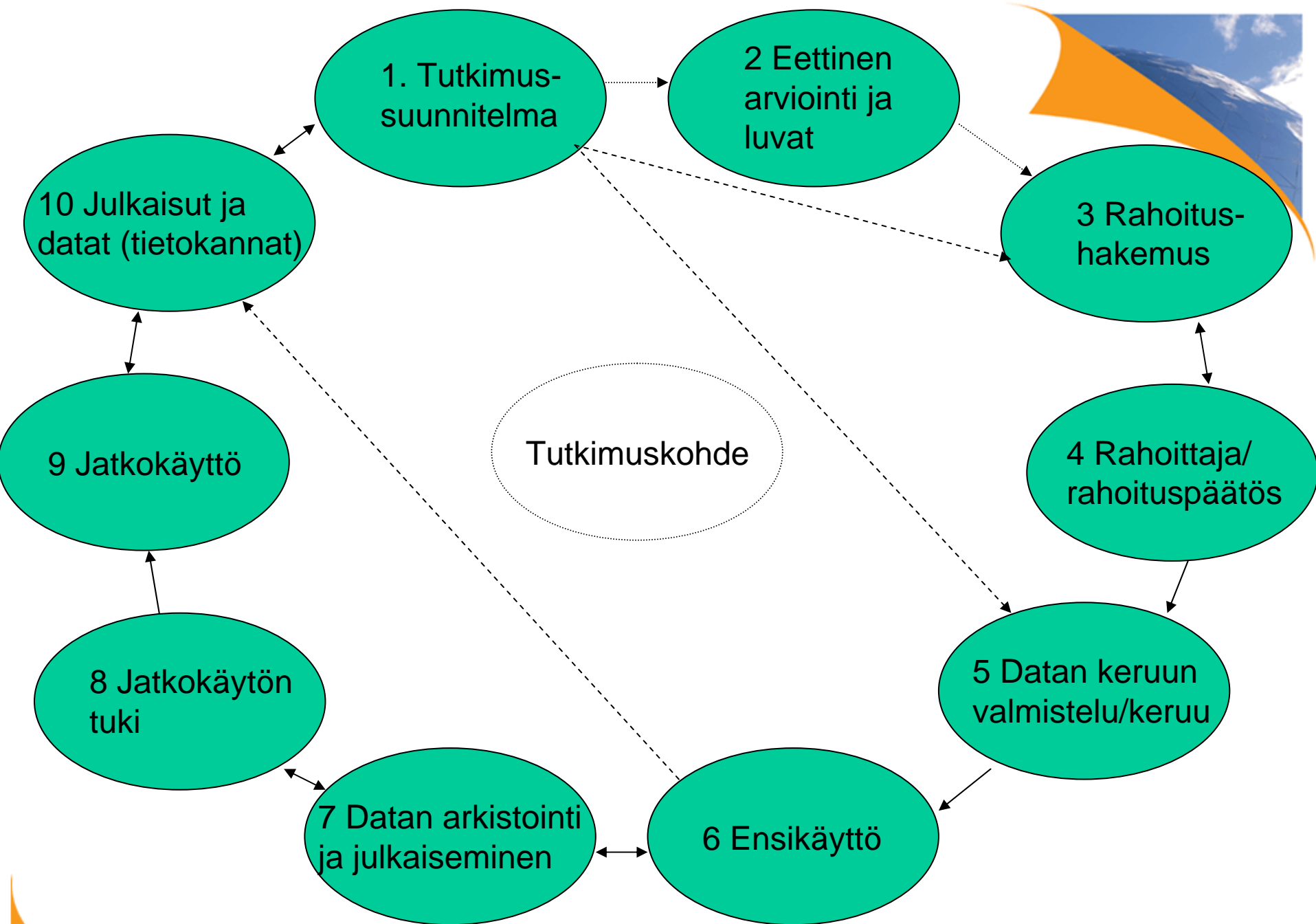
- Ei koske julkaisuja tai käsikirjoituksia.
- Ei koske yksityissektorin kokonaan tai osittain kustantamia tutkimusdatoja.
- Ei koske aineistoja, joiden avoimuutta täytyy rajoittaa luottamuksellisuuden tai salassapidon, kaupallisten intressien, tekijänoikeuksien, kansallisen turvallisuuden tai muun erityisen syyn vuoksi.
- Ei koske monia tutkimusprosessin aikana kertyviä muistiinpanoja tai alustavia analyysyjä eikä fyysisiä tutkimusnäytteitä tai -kohteita (esim. laboratorionäytteet tai koe-eläimet).

Datasuosituksset tukevat periaatetasolla

- Tutkimusaineistojen avoimuutta edistäviä hyviä käytäntöjä
- Tutkimusaineistojen avoimuuden hyötyjen ja haittojen avointa tiedottamista
- Jäsenmaiden tiedepoliittisia toimenpiteitä tutkimusaineistojen avoimuuden edistämiseksi

Tutkimusdatan pitkän elinkaaren kannalta ongelmia on runsaasti

Uusia aineistoja

- kootaan turhaan, koska tietämys olemassa olevista on niukkaa (kokonaan tai osa tietosisällöistä),
- ei kerätä riittävän suunnitelmallisesti edes omaa käyttöä ajatellen (esim. puutteellinen tutkittavien informointi),
- kootaan liian usein kokonaan vailla ajatusta jatkokäyttömahdollisuuksien turvaamisesta,
- ja keräämisen jälkeen niitä käytetään ehkä niukemmin kuin suunniteltiin ja säilytetään luvattoman huolimattomasti.

Tutkimussuunnitelmiin tutkimusdatan elinkaarisuunnitelma

Siinä yksilöidään

- tutkimusaineistoon liittyvät omistus-, hallinta- ja tekijänoikeudet, ainakin jos ne poikkeavat tutkijaryhmän tutkimusorganisaation normaalikäytännöistä,
- suunnitelmat tutkimusaineiston ensikäyttövaiheen säilyttämisestä, käyttötavoista ja käyttöoikeuksista,
- suunnitelmat tutkimusaineiston jatkokäytön mahdollistamisesta ensikäytön jälkeen,
- sekä tarvittaessa tutkimuskohteita koskevat informoinnit sekä suostumus-, lupa- ja sopimusasiakirjat.

Tutkimusrahoittajien datapolitiikat

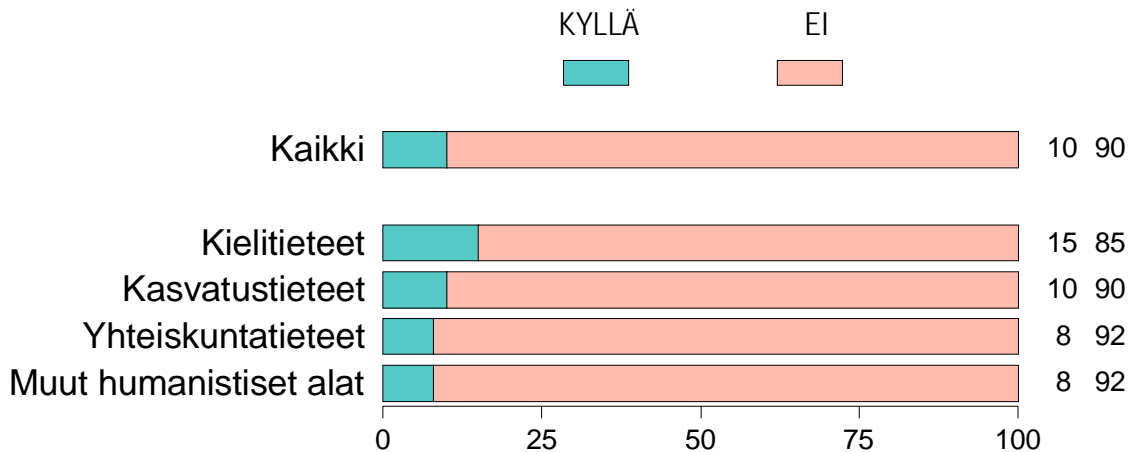
- Kansainvälisten ja ulkomaisten tutkimusrahoittajien julkilausutut datapolitiikat ovat yleistymässä nopeasti.
- Rahoittaja voi edellyttää tutkimusaineiston elinkaaren hallintaa ja avointa saatavuutta ensikäytön jälkeen (esim. European Research Council, 12 kk).
- Suositeltavinta on datan ja/tai sitä kuvailevan metadatan sijoittaminen data-arkistoon, jossa aineisto liitetään osaksi kansallisia ja kansainvälisiä aineistotietokantoja.
- Tutkimusrahoittajat voivat tukea datan elinkaarta erillisellä rahoitusinstrumentilla, joka on tarkoitettu tutkimusdatan saattamiseksi jatkokäyttöön.

Liitedioja tutkijakyselystä (Borg & Kuula 2007)

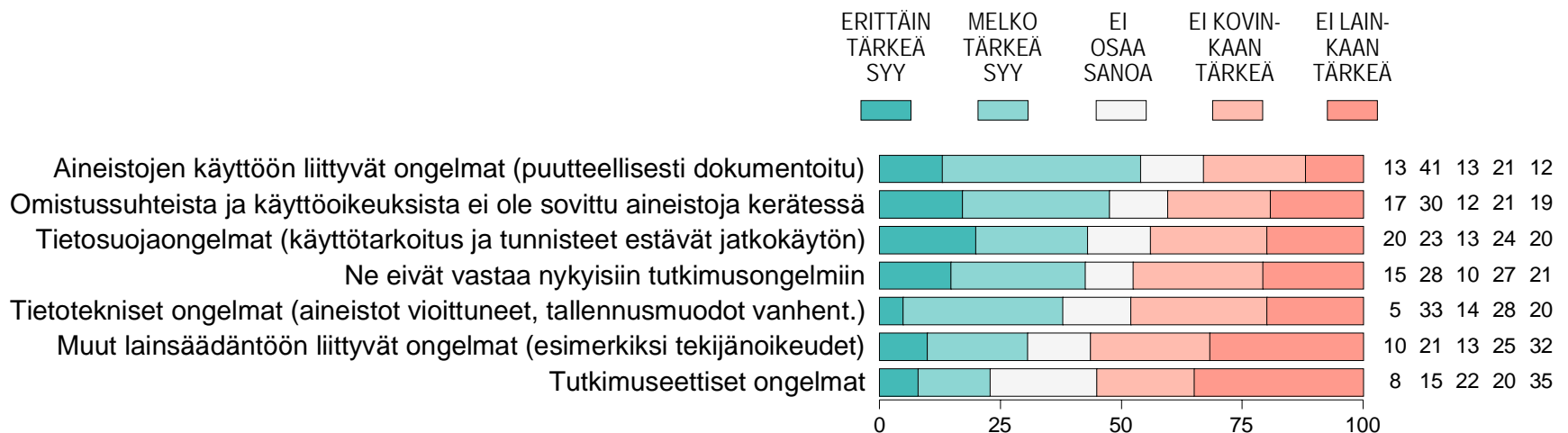
- Miten SA:n KY-toimikunnan alaisilla tieteenaloilla on järjestetty sähköisten tutkimusaineistojen säilyttäminen?
(Vastaajina yliopistolaitosten prosessorit 11-12/2006, n=147)
- Missä määrin ja millä tavoin tutkimusaineistot ovat tiedeyhteisön jatkokäytössä alkuperäisten tutkimusten valmistuttua?

Kuvio 4. ONKO LAITOKSELLA OHJEITA TAI SÄÄNTÖJÄ SÄHKÖISTEN TUTKIMUSAINEISTOJEN SÄILYTTÄMISELLE (%).

Julkisrahoitteisten sähköisten tutkimusaineistojen käyttö FSD 2006-2007

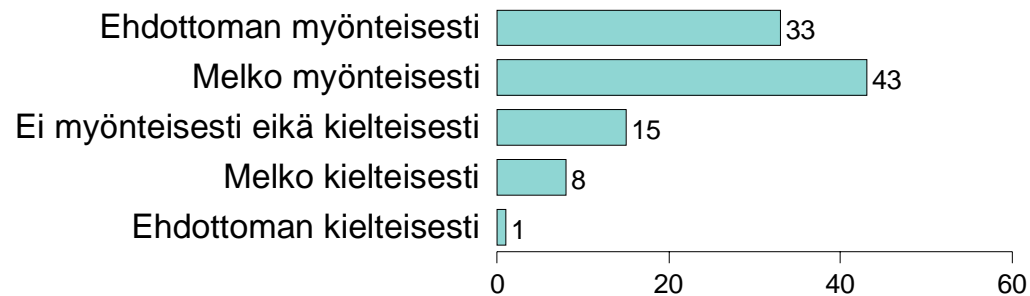
Kuvio 9. KUINKA TÄRKEITÄ ERI SYYT OVAT SILLE, ETTÄ JO PÄÄTTYNEIDEN TUTKIMUSTEN SÄHKÖISIÄ AINEISTOJA EI JATKOKÄYTETÄ OMALLA TUTKIMUSALALLA (%).

Julkisrahoitteisten sähköisten tutkimusaineistojen käyttö FSD 2006-2007

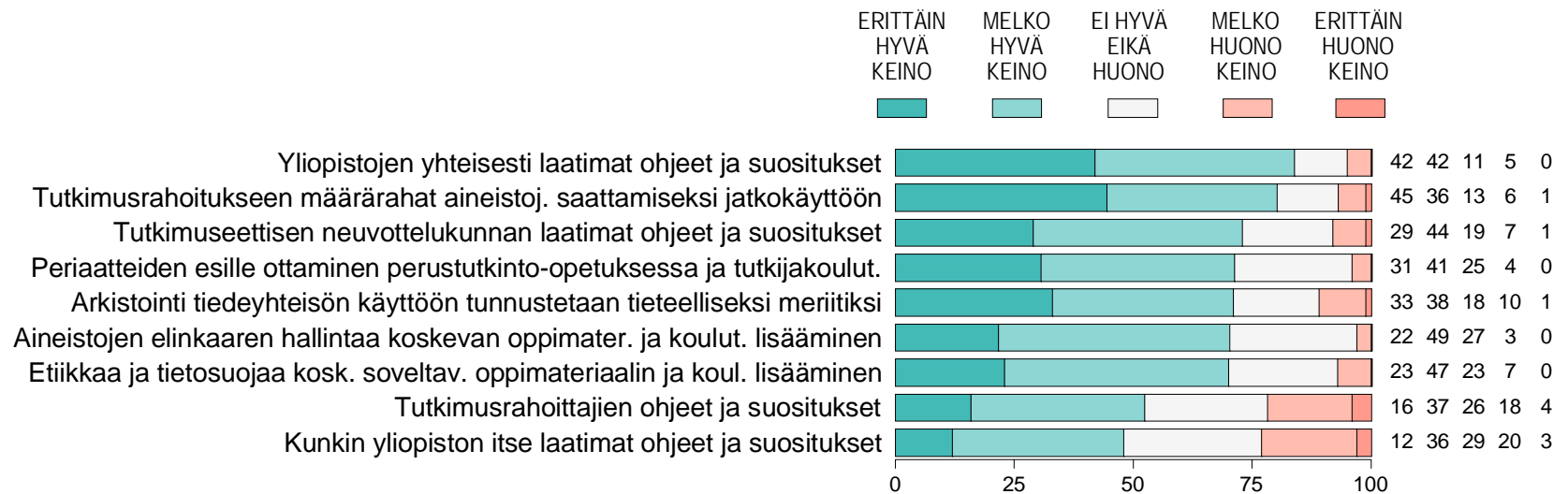

Kuvio 20. KUINKA ITSE SUHTAUTUU OMISSA TUTKIMUSHANKKEISSAAN KERTYNEIDEN SÄHKÖISTEN TUTKIMUS-
AINEISTOJEN AVOIMUUTEEN (%).

Julkisrahoitteisten sähköisten tutkimusaineistojen käyttö FSD 2006-2007

Kuvio 14. KUINKA HYVIÄ TAI HUONOJA ERI KEINOT OLISIVAT TUTKIMUSAINEISTOJEN OPEN ACCESS -PERIAATTEIDEN TOIMEENPANEMISEKSI (tekstejä osin lyhennetty, %).

Julkisrahoitteisten sähköisten tutkimusaineistojen käyttö FSD 2006-2007

Lisätietoja

- OECD:n suositus:

http://www.fsd.uta.fi/julkaisut/open_access/OECDsuositus.pdf

- Suosituksen suomenkielinen tiivistelmä:

http://www.fsd.uta.fi/julkaisut/open_access/OECDtiivistelma.pdf

- Tutkijakyselyn lomake:

<https://elomake.uta.fi/lomakkeet/1475/lomake.html>